

dueixen més raons ideològiques quan justifiquen el contracte adoptat. En general, les dones s'encarreguen de les despeses de menjar i escola.

Hem de destacar l'agudesia amb què el qüestionari ha estat pensat en aquest estudi. La bateria de preguntes, concebuda com una mesura múltiple de les mateixes autotaxacions, permet detectar contradiccions latents en les respostes. El fet d'entrevistar els dos cònjuges, a més, en detecta la disparitat de visions. D'aquesta manera s'aconsegueix traspassar la imatge d'acord absolut que les parelles acostumen a presentar davant els *household surveys* i les entrevistes.

La idea del contracte conjugal es pot interpretar com una vessant més de la negociació familiar definida per Kellerhals (i aplicada per ell a l'anàlisi dels estils educatius i la cohesió familiar). Almenys apareixen algunes similituds entre els estils educatius de Kellerhals i els sistemes de gestió de Pahl. Així, el sistema d'assignació i l'estil basat en un estatut explícit semblen recolzar-se en una cohesió sorgida de la precisió de les normes i semblen concentrar-se en els estrats baixos. En canvi, els sistemes compartits i mancomunats potser es relacionen amb els estils contractualistes. Si bé aquests estils es concentren en ambients de classe mitjana, els sistemes compartits i mancomunats apareixen en parelles amb dona de classe mitjana i homes de classe treballadora.

XAVIER RAMBLA

J. FONTANA

La història després de la fi de la història

Barcelona, Eumo Editorial, 1992.

L'obra de Fontana ha mantingut al llarg dels anys un diàleg continu entre la recerca empírica —sobre la crisi del feudalisme, la revolució de 1868, etc.— i la reflexió teòrica —debat marxista, revisió de les escoles historiogràfiques, etc. Aquest darrer assaig sobre l'estat de la qüestió en la història durant els anys vuitanta s'inscriu en la segona línia. Tot inspirant-se en la polèmica aixecada per l'article de Fukuyama, replica subratllant les possibilitats de renovació del treball dels historiadors.

Si no entrem a detallar les aportacions i errades de les diverses escoles emendades per Fontana, podem resumir la seva argumentació més general en dues idees. D'una banda, reivindica l'autonomia de la història davant el patronatge que les altres ciències socials pretenen imposar-li sovint. Aquestes disciplines veïnes, addueix, esmicolen la totalitat del quadre social, que és precisament l'objecte de la història. D'altra banda, proposa de substituir les interpretacions lineals del passat i definir-lo com un encreuament d'opcions possibles.

Aquestes dues qüestions, tanmateix, afecten tant la història com les altres ciències socials. L'imperialisme, per dir-ho d'alguna manera, dels estudis de filosofia analítica o hermenèutica afecta els estudis d'història, d'antropologia, de sociologia, etc., i ben sovint els duu a reduccions epistemològiques de caire formalista o semiologista segons el corrent. Les reserves enfront d'aquestes tendències són igualment comunes a tots aquests camps. La qüestió tanmateix no rau a canviar una terminologia per una altra o a preservar el vocabulari amb contingut històric real; més aviat es tracta de definir els conceptes que fem servir a l'anàlisi i esclarir de quin marc teòric els prenem. En aquest sentit, poden ser útils els models econòmics, ben útils per amidar la productivitat de l'esclavatge, com recorda Fontana; o els tipus ideals weberians, que Enzo Collotti adopta per caracteritzar el feixisme; o les anàlisis pragmàtiques per l'estil de les aplicades al lerrouxisme en l'anàlisi d'Álvarez Junco, les quals depassen la mera estructura semàntica del text i consideren els esdeveniments i actes de parla que l'acompanyen.

D'altra banda, els intents d'esmicolar la història no s'adonen de la dificultat d'atribuir parcel·les específiques de la realitat social a ciències socials específiques. No deixa de ser paradoxal aquesta empresa quan durant els vuitanta s'ha desenvolupat un paradigma —anomenat postestructuralista, construccionista o teoria de l'estructuració, amb matisos segons els autors i les tradicions— que posa el caràcter històric dels fenòmens socials en primer pla.

La crítica del concepte de creixement econòmic ha menat la història a una pregunta comuna amb aquesta perspectiva construccionista: no hem d'estudiar només com actuen les classes, les famílies, els individus, les nacions, els estats, en suma, els agents socials, sinó també i sobretot com es constitueixen. El concepte de cruïlla d'oportunitats desenvolupat per Fontana suggereix aquest mateix camí.

La història i l'economia han adreçat aquesta pregunta als problemes ecològics amb més encert que la sociologia. Les relacions entre els agents socials i el seu medi físic han variat històricament d'una manera que ni la teoria de la modernització ni la seva crítica, la teoria de la dependència, contemplaven.

Finalment, el problema de l'estructuració proposa una perspectiva que potser ens ajudarà a salvar la polèmica entre la versió nacionalista de la història de Catalunya i la versió de la «nova historiografia» dels seixanta i dels setanta. Una pregunta cabdal sobre la realitat social catalana, que molts estudis es plantegen però potser no defineixen, hauria de cercar per quina raó la llengua, i no la religió o la raça o algun altre tret, ha esdevingut tan important per definir la identitat catalana. Més que saber quan va néixer la nació, caldria estudiar com s'encavalcaren, com es refoçaren mútuament, i com varen ser esclafats els moviments socials que associaren aquesta identitat amb la

constituïció d'una societat civil. És una qüestió particularment important en un moment en què les identitats nacionals europees per força s'han de redefinir, i el concepte de nació cultural ben poc ajuda a satisfer aquesta necessitat.

XAVIER RAMBLA

V. STOLCKE

Racismo y sexualidad en la Cuba colonial

Madrid, Alianza, 1992.

L'anàlisi de les relacions entre els gèneres i les races en diversos contextos culturals ha estat una constant en la tasca investigadora de Verena Stolcke. En aquest llibre, traduït ara al castellà (la versió anglesa és de 1974), va encetar una línia de treball dedicada a estudiar la manera de superar l'enfocament additiu que afegeix les desigualtats de gènere i raça a les de classe sense entrelligar-les.

L'anàlisi de Stolcke intenta esbrinar el mecanisme pel qual totes aquestes diferències esdevenen desigualtats a partir de la definició d'una jerarquia de posicions socials. Tant a Europa com a l'Amèrica Llatina la jerarquia ha naturalitzat aquestes desigualtats a fi i efecte de legitimar-les: la distribució social del les preocupacions per l'honor i la virginitat dintre dels grups rurals n'és una prova.

La Cuba colonial s'estructurava segons un principi sintètic de castes. A diferència del principi que divideix la societat de l'Índia en castes pures i castes impures, a Cuba es produïen múltiples encavalcaments entre els criteris de color, de riquesa, de religió, de sang, de paternitat... La raó provenia del joc entre el principi de les castes i el principi meritocràtic, que obria una mica els llindars de mobilitat social. Dintre d'aquest ordre, la classe, la raça i el gènere s'entrecien a l'hora de determinar les normes d'emparellament. Les pautes d'estratificació es mantenien per tal com les dones només podien emparellar-se legalment amb homes de la mateixa posició, els quals alegalment podien emparellar-se amb dones de posició inferior, però de cap manera les dones no podien emparellar-se amb homes de posició inferior.

La hipòtesi que existeix una connexió de sentit entre racisme, sexisme i classisme es pot traslladar a Europa amb molt de profit per a la recerca. La mateixa autora n'ha cercat proves en la transmissió patrimonial de les societats burgeses, en les definicions constitucionals de la nacionalitat, i en l'aplicació i el disseny de les noves tecnologies de la reproducció. Es pot utilitzar també en els estudis sobre el feixisme (Tim Mason) o en la sociologia del naciona-